

УДК 378.091.212:005.25(045)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.77.29>

Литвин В. А.

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЗРОСТАННЯ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗВО

У статті проаналізовано особливості організації педагогічного супроводу зростання особистісно-професійної відповідальності майбутнього вчителя в освітньому середовищі ЗВО. Визначено, що педагогічний супровід має бути комплексним, інтегрувати психолого-педагогічні наукові здобутки. Під педагогічним супроводом розуміється цілісна методично та системно організована педагогом діяльність студента, в процесі якої створюються психолого-педагогічні умови успішного навчання, виховання та розвитку кожного студента в освітньому середовищі ЗВО, прийняття суб'єктом розвитку оптимальних рішень у різних ситуаціях життєвого вибору. Цей метод ґрунтується на взаємодії того, хто супроводжує, і того, кого супроводжують. Особливо важливим педагогічний супровід виявляється у процесі професійного становлення майбутніх педагогів, у контексті зростання особистісно-професійної відповідальності майбутнього вчителя в освітньому середовищі ЗВО. З'ясовано, що відповідальність як інтегральна властивість особистості реалізується у відповідній поведінці із залученням багатьох факторів, якостей та рис особистості. Відповідальність вчителя ми розглядаємо як професійно значущу якість, що пов'язана з усвідомленим виконанням сукупності об'єктивно необхідних вимог, які висувуються до нього вибраною професією. Вважаємо, що особистісно-професійна відповідальність – це якість особистості, що сформувалася на особистісній основі, мотивована потребою вдосконалювати результати своєї професійної діяльності з метою самоактуалізації. Вона, передусім, пов'язана з готовністю особистості усвідомлено виконувати вимоги відповідно до професійних та соціальних норм, а також відповідати за свої дії перед самим собою, іншими людьми, колективом, суспільством. У процесі фахової підготовки формуються професійно важливі якості фахівця, що визначають його придатність, компетентність і готовність до виконання професійного обов'язку. Інтегративною складовою частиною професійної готовності майбутніх учителів початкової школи є сформована особистісно-професійна відповідальність.

Ключові слова: педагогічний супровід, відповідальність, професійна відповідальність, педагогічна відповідальність, особистісно-професійна відповідальність.

Сучасні трансформації в освіті вимагають нових підходів до організації освітнього процесу майбутніх фахівців початкової освіти. Реформування освіти може відбуватись на принципах наукової обґрунтованості та якісного методологічного апарату. Одним із напрямів цієї роботи є педагогічний супровід (ПС) – система підтримки та допомоги майбутньому фахівцю в освітньому середовищі ЗВО. Особливістю ПС є необхідність вирішення завдань особистісного розвитку та виховання майбутнього фахівця початкової освіти в складних умовах модернізації системи освіти.

Незважаючи на значний інтерес дослідників до різних аспектів професійної підготовки вчителів та їх виховання, можна стверджувати, що проблема педагогічного супроводу зростання особистісно-професійної відповідальності майбутніх учителів потребує подальших наукових розвідок.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях українських науковців приділяється значна увага підготовці майбутніх учителів загалом, зокрема: змісту педагогічної освіти (А. Алексюк, С. Гончаренко, І. Зязюн, І. Підласий та ін.); удосконаленню технологій навчання майбутніх учителів початкової школи (Н. Бібік, В. Бондар, М. Вашуленко, П. Гусак, О. Комар, Ю. Мальований О. Пехота, О. Савченко, В. Семиченко, Л. Сущенко та ін.); педагогічному супроводу процесу підготовки майбутніх учителів (В. Горбунова, І. Дубровіна, П. Матвієнко, В. Милацька, В. Слободчиков та ін.); розвитку творчої особистості фахівця, а також створення умов для самореалізації, самоорганізації та самовиховання (І. Зязюн, Н. Кичук, О. Пехота, С. Сисоєва, І. Титаренко, Л. Хоружа, І. Шапошнікова, В. Шахов та ін.); організації виховного процесу в педагогічних ЗВО (А. Алексюк, Ю. Бабанський, І. Бех, Є. Белозерцев, Л. Боденко, М. Боритко, І. Зязюн, І. Ільїнський, В. Лісовський, Л. Лесохіна, Г. Пономарьова, О. Пономарьов, Г. Шевченко та ін.); аналізу виховної діяльності педагога (В. Беспалько, О. Дубасенюк, А. Макаренко, О. Столяренко, Г. Троцько та ін.); формування відповідальності та відповідального ставлення в майбутніх учителів (К. Абульханова-Славська, С. Аксімов, М. Бахтін, Г. Ващенко, Т. Гаєва, М. Драгоманов, І. Кон, Т. Куниця, М. Левківський, А. Лопуховська, А. Макаренко, Ю. Мигаль, Т. Морозкіна, М. Савчин, Г. Сковорода, О. Спіркін, С. Рубінштейн та ін.); підвищенню якості підготовки майбутніх учителів початкової школи (Н. Бібік, В. Бондар, О. Будник, Я. Кодлюк, Л. Коваль, О. Комар, С. Мартиненко, Р. Пріма, О. Савченко, Л. Хомич та ін.). Вплив освітнього середовища закладу освіти на професійну підготовку майбутніх учителів досліджувався А. Бондаревською, М. Братко, Р. Вайнолою, О. Комаровською, О. Писарчук, О. Смолінською, О. Федій, А. Цимбалару, О. Ярошинською та ін. Не применшуючи здобутків учених щодо окресленої проблеми, вважаємо за доцільне більш повно розглянути в науковому дискурсі проблему зростання особистісно-професійної відповідальності майбутнього вчителя в освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Мета статті – проаналізувати особливості організації педагогічного супроводу зростання особистісно-професійної відповідальності майбутнього вчителя в освітньому середовищі ЗВО.

Окреслена нами проблема дослідження безпосередньо пов'язана з педагогічним супроводом зростання особистісно-професійної відповідальності майбутніх учителів початкової школи, доцільно визначитися із змістом понять «педагогічний супровід», «відповідальність», «професійна відповідальність», «педагогічна відповідальність», «особистісно-професійна відповідальність» у контексті підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

У сучасній психолого-педагогічній науковій літературі дефініція «педагогічний супровід» висвітлюється не надто активно, однак варто зазначити деякі аспекти його трактування.

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу (В. Горбунова, І. Дубровіна, П. Матвієнко, В. Милацька, В. Слободчиков та ін.), можемо стверджувати, що супровід – це особлива форма здійснення пролонгованої соціальної та психолого-педагогічної допомоги майбутнім вчителям; система підтримки та допомоги майбутньому фахівцю в освітньому середовищі ЗВО; пошук прихованих ресурсів розвитку особистості майбутнього вчителя, спираючись на власні можливості та зростання на цій основі особистісно-професійної відповідальності майбутнього вчителя в освітньому середовищі ЗВО.

М. Шакурова вважає, що педагогічний супровід є одним із «механізмів тривалої двосторонньої педагогічної взаємодії». Автором висвітлено такі характеристики, що належать цій взаємодії: суб'єктна позиція всіх учасників процесу; спільність і взаємореферентність, яка приймається та підтримується суб'єктами взаємодії; багатопроектність; схожість інтерпретацій; адаптивність; переважне використання «м'яких» методів педагогічної взаємодії [10, с. 90].

Педагогічний супровід, на думку Т. Ковальової [3], – це «метод, що забезпечує створення умов прийняття суб'єктом оптимальних рішень у різних ситуаціях життєвого вибору. При цьому суб'єкт визначається і як людина, що розвивається, і як система, котра розвивається».

У статті «Педагогічний супровід як психолого-педагогічна проблема» І. Семененко [9, с. 348] обґрунтовує, що основою формування теоретичних положень педагогічного супроводу є особистісно орієнтований, антропологічний і гуманістичний підходи, в яких людина та її розвиток розуміються як ключові цінності в системі освіти. Розглядаючи педагогічний супровід як систему, треба усвідомити необхідність комплексного підходу, що забезпечується командною роботою фахівців різних профілів, спрямованість на здатність особистості самостійно вирішувати актуальні проблеми та завдання розвитку. При цьому супровід усвідомлюється як допомога суб'єкту в процесі формування орієнтаційного поля розвитку, відповідальність за дії в якому несе він сам.

Г. Безюлева вважає, що «принципами педагогічного супроводу майбутніх учителів мають стати такі положення: партнерство; спрямованість зусиль на різні галузі життєдіяльності студентів (особисту, соціальну і трудову); узгодженість дій педагогів, кураторів груп, психологів, соціальних працівників та соціальних партнерів; безперервність (від абітурієнта до фахівця); визнання права кожної молодої людини на включення в освітній процес і трудову діяльність» [1, с. 123].

Узагальнивши досвід фахівців-практиків, ми виокремили основні завдання педагогічного супроводу майбутніх учителів початкової школи в процесі фахової підготовки: створення сприятливих психолого-педагогічних умов для повноцінної реалізації особистісного, індивідуального та інтелектуального потенціалу майбутніх фахівців; виховання в цілісному педагогічному процесі громадянина, патріота, фізично й духовно розвиненої людини-професіонала; забезпечення індивідуального підходу до кожного студента на основі його психолого-педагогічних особливостей; створення психолого-педагогічних умов для забезпечення сприятливого перебігу адаптації студентів-першокурсників; профілактика та корекція відхилень в інтелектуальному та особистісному розвитку; формування мотиваційно-ціннісного ставлення до обраної професії; допомога в формуванні загальнопедагогічних компетентностей; сприяння гармонізації соціально-психологічного клімату в групі та педагогічному колективі тощо.

Отже, під педагогічним супроводом розуміється така навчальна та виховна взаємодія, у процесі якої студент діє за задалегідь відомими нормами, а педагог створює умови для ефективного здійснення цієї дії; це цілісна методично та системно організована педагогом діяльність студента, у процесі якої створюються психолого-педагогічні умови успішного навчання, виховання та розвитку кожного студента в освітньому середовищі ЗВО; прийняття суб'єктом розвитку оптимальних рішень у різних ситуаціях життєвого вибору. Цей метод ґрунтується на взаємодії того, хто супроводжує, і того, кого супроводжують.

Особливо важливим педагогічний супровід виявляється у процесі професійного становлення майбутніх педагогів, у контексті зростання особистісно-професійної відповідальності майбутнього вчителя в освітньому середовищі ЗВО.

О. Пономарьов [6] зазначає, що під відповідальністю частіше за все прийнято вважати «усвідомлення індивідом, соціальною групою, народом, представниками владних структур свого обов'язку перед суспільством і людством загалом та розгляд суті, ролі і значення своїх вчинків і висловлювань, діяльності й поведінки крізь призму цього обов'язку, а також обов'язкове її узгодження з тими зобов'язаннями і завданнями, що проявляються у зв'язку із забезпеченням потреб функціонування і розвитку суспільства; проявом відповідальності може слугувати характер участі індивіда чи соціальної групи у спільній з іншими людьми і групами діяльності, характер ставлення до них та до розподілу результатів діяльності».

К. Муздибаєв на рівні психологічного аналізу відповідальності розглядає її як «загальну властивість особистості, що поєднує компоненти афективно-мотиваційної, інтелектуальної та діяльно-поведінкової

сфер людини як тілесно духовної цілісності. Відповідальність постає як результат інтеграції всіх психічних функцій особистості: суб'єктивного сприйняття навколишнього світу, оцінки власних чуттєвих ресурсів, емоційного ставлення до обов'язку, волі» [5].

Порівняння поглядів учених І. Киричок, Ю. Новгородської та М. Шевчук [2, с. 39] дало змогу виокремити два загальнонаукових інтегральних підходи щодо розуміння сутності відповідальності особистості: соціальний – відповідальність розглядають передусім як зовнішню щодо особистості інстанцію, як суспільне обмеження свободи людини через соціальні норми, правила, установки; особистісний – відповідальність представлена як риса особистості, як її інтегративна якість, що визначає її відносини із суспільством, професією.

О. Пономарьов та Л. Зінченко зазначають, що основними чинниками цілеспрямованого та системного формування відповідальності є: навчання; виховання; соціалізація; особистісний розвиток людини; життєвий досвід та суспільна практика тощо. У процесі цілеспрямованої чи мимовільної дії цих чинників та їх впливу на людину вона спочатку сприймає їх як певні зовнішні чи внутрішні впливи, потім засвоює їх сенс як певних суспільних регуляторів взаємовідносин із людьми, осмислює необхідність формування власної відповідальності як однієї з передумов життєвого успіху, і, врешті-решт людина глибоко усвідомлює цей сенс відповідальності й необхідність неухильного дотримання її вимог і трансформує відповідальність та її вимоги на імперативну норму взаємодії і спілкування з людьми, своєї діяльності, вчинків і поведінки [7].

Ми вважаємо, що відповідальна поведінка та відповідальне ставлення проявляються у вчинках, діях, позиціях, рішеннях, намірах, планах людини. Загальними механізмами забезпечення відповідальної поведінки є саморегуляція мотивації та поведінки, свідомості, самосвідомості та моралі. Отже, відповідальність як інтегральна властивість особистості реалізується у відповідній поведінці із залученням багатьох факторів, якостей та рис особистості.

До проблеми формування відповідальної особистості сучасного вчителя неодноразово зверталися також такі відомі українські науковці, як С. Гончаренко, М. Євтух, І. Зязюн, В. Кремень та ін., визначаючи відповідальність крізь призму реальних проявів діяльності й спілкування індивіда в царині навчання і виховання. При цьому І. Бех, О. Савченко, О. Сухомлинська та ін. наголошують на необхідності формування особистості на основі загальнолюдських моральних цінностей, серед яких ключову роль відведено саме відповідальності як здатності відповідально ставитися до життя, навчання, діяльності, природи, сім'ї, здоров'я тощо [4, с. 125].

О. Юринець [11] визначає відповідальність вчителя як «системоутворювальну професійну якість, що виявляється в усвідомленні необхідності сумлінного виконання вимог і норм цілісного педагогічного процесу, готовності та здатності особистості передбачати результати своєї педагогічної діяльності й бути за неї відповідальним як перед зовнішніми (суспільство, педагогічний колектив, батьки, учні), так і перед внутрішніми «інстанціями» (відчуття обов'язку, сумління)».

Отже, педагогічна відповідальність – це особистісна якість, показниками якої є: добросовісність, акуратність, ініціативність, дисциплінованість, активність, наполегливість, творчість, винахідливість; наявність навичок самоорганізації, самодисципліни, вміння планувати свій час, вести облік виконаної роботи, сумлінність, старанність, вимогливість, самокритичність, організованість, оцінка своїх можливостей. До показників відповідальності педагога варто зарахувати доброзичливе ставлення до дітей, батьків, колег, моральну зрілість, тобто здатність людини брати на себе відповідальність щодо вирішення конфліктних ситуацій, відповідальність у досягненні фінансового й професійного успіху.

Відповідальність вчителя ми розглядатимемо як професійно значущу якість, що пов'язана з усвідомленим виконанням сукупності об'єктивно необхідних вимог, які висуваються до нього обраною професією.

У процесі фахової підготовки формуються професійно важливі якості фахівця, що визначають його придатність, компетентність і готовність до виконання професійного обов'язку. Інтегративною складовою частиною професійної готовності майбутніх учителів початкової школи є сформована професійна відповідальність.

Теоретичний аналіз змісту поняття професійної відповідальності педагога, проведений низкою вчених (І. Киричок, О. Кривошеєва, Т. Манцурова, Ю. Новгородська, Л. Фрідман, М. Шевчук та ін.), дав змогу виділити деякі її особливості: провідна роль знань і позиції (етичної вихованості) педагога як регулятора проявів ним професійної відповідальності; готовність діяти на основі усвідомлення своїх обов'язків перед суспільством, емоційного сприйняття їх та здатності передбачати наслідки своєї поведінки, відповідати за них з урахуванням суспільної оцінки цих наслідків; органічний взаємозв'язок формування професійної відповідальності й відношення до людей і до себе педагога, інтересів і схильностей; органічний взаємозв'язок проявів професійної відповідальності педагога та його дій і вмінь (практичної готовності) до виконання професійних функцій, що покладаються на нього. Отже, професійна відповідальність виявляється в умінні розпізнавати, передбачати розвиток професійних подій, правильно оцінювати свою роль у них та приймати результати власної діяльності.

М. Савчин [8] зазначає, що професійна відповідальність «є структурним компонентом будь-якої професійної діяльності, яка успішно розвивається; це комплекс особистісних якостей фахівця, що забезпечує усвідомлення і переживання ним особистісної відповідальності за виконання та результати своєї професійної діяльності, відповідність вимогам соціально та професійно схвалюваної поведінки».

Дослідниці О. Міщеня та О. Третяк [4] вважають, що «професійно-педагогічна відповідальність – це системна особистісна якість, яка є не лише результатом відображення об'єктивно необхідних взаємовідносин у суспільстві, а й пов'язана з наявністю соціальних цінностей, вимог та норм, специфічних для професійної діяльності. Професійно-педагогічна відповідальність особистості формується у процесі спільної діяльності як результат тих зовнішніх вимог, які до неї висуває суспільство, колектив (професійне середовище), група та пов'язана з готовністю особистості усвідомлено виконувати вимоги відповідно до професійних та соціальних норм, а також відповідати за свої дії перед самим собою, іншими людьми, колективом, суспільством». Дослідниці до структури компонентів професійно-педагогічної відповідальності майбутнього вчителя початкової школи зараховують мотиваційно-ціннісний, когнітивний, емоційно-вольовий та операційно-діяльнісний компоненти.

Висновки. Вважаємо, що особистісно-професійна відповідальність – це якість особистості, що сформувалася на особистісній основі, мотивована потребою вдосконалювати результати своєї професійної діяльності з метою самоактуалізації. Вона, передусім, пов'язана з готовністю особистості усвідомлено виконувати вимоги відповідно до професійних та соціальних норм, а також відповідати за свої дії перед самим собою, іншими людьми, колективом, суспільством.

Педагогічний супровід зростання особистісно-професійної відповідальності майбутнього вчителя в освітньому середовищі ЗВО має відбуватися поетапно: через самопізнання та самовиховання; розвиток професійних здібностей; засвоєння знань та цінностей щодо професійної відповідальності; виховання відповідального ставлення до майбутньої професійної діяльності в освітньому просторі ЗЗО; створення умов самореалізації та акмеологічного фахового зростання майбутніх фахівців, до етапу відповідального використання професійних знань, умінь та навичок в умовах закладу загальної середньої освіти.

У контексті вищезначеного варто зауважити, що особистісно-професійна відповідальність майбутнього вчителя є сукупністю професійно важливих якостей, що проявляються в діяльності та мають вплив на її ефективність.

Використана література:

1. Безюлева Г. В. Психолого-педагогическое сопровождение профессиональной адаптации учеников в системе профессионального образования : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Москва, 2006. 232 с.
2. Киричок І., Новгородська Ю., Шевчук М. Формування професійної відповідальності у майбутніх учителів початкових класів: педагогічні аспекти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Серія: Педагогічні науки.* 2017. Вип. № 1–2 (50–51). С. 38–45.
3. Ковалева Т. М. Матеріали курсу «Основи тьюторського супроводження в общем образовании» : лекції 1–4. Москва : Педагогический университет «Первое сентября», 2010. 56 с.
4. Міщеня О., Третяк О. Сутність професійно-педагогічної відповідальності майбутнього вчителя початкової школи. *Нова педагогічна думка.* 2019. № 3 (99). С. 122–127.
5. Муздыбаев К. Психология ответственности. Ленинград : Наука, 1983. 240 с.
6. Пономарьов О. С. Відповідальність в системі педагогіки добра. *Наукова школа академіка І. А. Зязюна в працях його соратників та учнів* : матеріали Міжн. наук.-пр. конф. Харків, 2017. С. 160–164.
7. Пономарьов О. С. Зінченко Л. В. Професійна відповідальність у спортивній педагогіці : навч. посібник. Харків : НТУ «ХП». Видавець О. А. Мірошніченко, 2019. 200 с.
8. Савчин М. В. Психологія відповідальної поведінки : монографія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2008. 280 с.
9. Семененко І. Є. Педагогічний супровід як психолого-педагогічна проблема. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : збірник наук. пр. 2013. Вип. 29 (82). С. 346–351.
10. Шакурова М. В. Педагогическое сопровождение становления и развития социокультурной идентичности школьников : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Москва, 2007. 361 с.
11. Юринець О. О. Формування педагогічної відповідальності студентів коледжу. *Оновлення змісту, форм та методів навчання та виховання у закладах освіти* : збірник статей. Рівне : РДГУ, 2008. Вип. 40. С. 90–93.

References:

1. Bezyuleva G. V. (2006) Psihologo-pedagogicheskoe soprovozhdenie profesionalnoy adaptatsii uchenikov v sisteme professionalnogo obrazovaniya [Psychological and pedagogical support of professional adaptation of students in the vocational education system] : dis. ... kand. psihol. nauk : 19.00.07. M., 232 s. [in Russian]
2. Kyrychok I., Novhorodska Yu., Shevchuk M. (2017) Formuvannia profesiinoi vidpovidalnosti u maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv: pedahohichni aspekty [Formation of professional responsibility in future primary school teachers: pedagogical aspects]. *Neperervna profesina osvita: teoriia i praktyka. Seriya: Pedahohichni nauky.* Vyp. № 1–2 (50–51). S. 38–45. [in Ukrainian]
3. Kovaleva T. M. (2010) Materialy kursa «Osnovy tyutorskogo suprovozhdeniya v obschem obrazovanii» [Course materials «Basics of Tutor Supervision in General Education»] : lektsii 1–4. M. : Pedagogicheskii universitet «Pervoe sentyabrya». 56 s. [in Russian]
4. Mishchenia O., Tretiak O. (2019) Sutnist profesiino-pedahohichnoi vidpovidalnosti maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly [The essence of professional and pedagogical responsibility of the future primary school teacher]. *Nova pedahohichna dumka.* № 3 (99). S. 122–127. [in Ukrainian]
5. Muzdybaev K. (1983) Psihologiya otvetstvennosti [Psychology of responsibility]. L. : Nauka. 240 s. [in Russian]
6. Ponomarov O. S. (2017) Vidpovidalnist v systemi pedahohiky dobra [Responsibility in the system of pedagogy is good]. *Naukova shkola akademika I. A. Ziaziuna v pratsiakh yoho soratnykiv ta uchniv* : mater. mizhn. nauk.-pr. konf. Kharkiv. S. 160–164. [in Ukrainian]

7. Ponomarov O. S. (2019) Zinchenko L. V. Profesiina vidpovidalnist u sportyvni pedahohitsi [Professional responsibility in sports pedagogy] : navch. posib. Kharkiv: NTU «KhPI». Vydavets O. A. Miroshnychenko. 200 s. [in Ukrainian]
8. Savchyn M. V. (2008) Psykholohiia vidpovidalnoi povedinky [Psychology of responsible behavior]: monohrafiia. IvanoFrankivsk : Misto NV. 280 s. [in Ukrainian]
9. Semenenko I. Ye. (2013) Pedahohichniy suprovid yak psykholoho-pedahohichna problema [Pedagogical support as a psychological and pedagogical problem]. Pedahohika formuvannya tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh : zb. nauk. pr. Vyp. 29 (82). S. 346–351. [in Ukrainian]
10. Shakurova M. V. (2007) Pedagogicheskoe soprovozhdenie stanovleniya i razvitiya sotsiokulturnoy identichnosti shkolnikov [Pedagogical support of formation and development of sociocultural identity of schoolchildren] : dis. ... d-ra ped. nauk : 13.00.01. M. 361 s. [in Russian]
11. Iurynets O. O. (2008) Formuvannya pedahohichnoi vidpovidalnosti studentiv koledzhu [Formation of pedagogical responsibility of college students]. Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia ta vykhovannia u zakladakh osvity : zb. st. Rivne : RDHU. Vyp. 40. S. 90–93. [in Ukrainian]

Lytvyn V. A. Pedagogical support of the growth of personal-professional responsibility of the future teacher in the educational environment of the university

The article analyzes the features of the organization of pedagogical support for the growth of personal and professional responsibility of the future teacher in the educational environment of the university. It is determined that pedagogical support should be comprehensive, integrate psychological and pedagogical scientific achievements. Pedagogical support means a holistic methodologically and systematically organized by the teacher student activities, in the process of which psychological and pedagogical conditions for successful learning, education and development of each student in the educational environment of the university are created; making the subject of development of optimal decisions in different situations of life choice. This method is based on the interaction of the escort and the escort. Pedagogical support is especially important in the process of professional development of future teachers, in the context of the growth of personal and professional responsibility of the future teacher in the educational environment of the university. It was found that responsibility as an integral property of the individual is realized in the appropriate behavior with the involvement of many factors, qualities and personality traits. We consider the responsibility of a teacher as a professionally significant quality, which is associated with the conscious fulfilment of a set of objectively necessary requirements that are put forward to him by the chosen profession. We believe that personal and professional responsibility is a quality of personality formed on a personal basis, motivated by the need to improve the results of their professional activities in order to self-actualize. It is primarily related to the willingness of the individual to consciously comply with the requirements of professional and social norms, as well as to be responsible for their actions to themselves, other people, the team, society. In the process of professional training, professionally important qualities of a specialist are formed, which determine his suitability, competence and readiness to perform professional duties. An integral component of the professional readiness of future primary school teachers is the formed personal and professional responsibility.

Key words: *pedagogical support, responsibility, professional responsibility, pedagogical responsibility, personal-professional responsibility.*